

Реферат на тему: "П. Куліш і Я. Головацький: від приязні до ворожнечі (доповідь)"

Пантелеймон Куліш

Доповідь

на тему:

"П.Куліш і Я.Головацький:

від приязні до ворожнечі"

Величезним є внесок Пантелеймона Куліша в процес розвитку української літератури. Але не можна забувати, що він був і визначним громадським діячем. Так, відомою залишилась його діяльність, як члена Кирило-Мефодіївського товариства, проте чимало сторінок з життя цієї постаті ще не відкрито. Спробуємо ж розглянути історію взаємовідносин Я. Головацького і П. Куліша, що різними шляхами намагалися пробудити національну свідомість українців Східної та Західної України.

На початку червня 1858 р. польський вчений А.Бельовський запросив Головацького до себе на квартиру для зустрічі з Кулішем, який саме тоді вперше прибув до Львова, повертаючись в Україну з подорожі по Західній Європі. З Я.Головацьким у Пантелеймона Олександровича відразу ж зав'язалися ділові й суто людські стосунки. Згодом у своїх листах Яків Федорович закликав Куліша інформувати його про свою діяльність. Він також висловлював пропозицію щодо співпраці на терені національної освіти : галицький діяч просив наддніпрянського допомогти йому упорядкувати хрестоматію української літератури нового періоду від часів І .Котляревського, яку замовило Міністерство наук.

Щоправда, відповідь Куліша на цей лист нам не відома. Але факти свідчать про те , що на початку 60-х років він зав'язав жваві стосунки з галицькими українцями й сприяв становленню національно-культурного руху в Галичині. Проте незважаючи на неодноразові пропозиції Головацького до співпраці, на його пієтет у ставленні до Пантелеймона Олександровича, навіть на те, що "хитрий Головацький", хоча був вже в Галичині відвертим москвофілом, писав до Куліша "кулішівкою", тоді як у листах до своїх земляків – галичан старався переходити на російську мову, Куліш у 1859 - 1863 р.р. не відповів йому взаємністю – певно, з розмов із ним і його листів таки відчув його москвофільську орієнтацію. Можливо, Кулішева стриманість у стосунках з Головацьким стала однією з причин, що спонукали цього колишнього діяча "Руської Трійці", в якого на зламі 50-60-х років усе-таки жеврів живий інтерес до літературного руху на Великій Україні, щирий потяг до спілкування з українськими письменниками і вченими з Наддніпрянщини, що був виявом його відчайдушних пошуків підтримки в боротьбі з колонізацією Галичини, остаточно утвердився на москвофільських засадах.

У 1863–1864 р.р. Куліш почав полемізувати з Київським шовіністичним журналом

"Вестник юго-западной и западной России". Головацький же став, за висловом К. Студинського, "дуже виразно" на боці К.Говорського і С.Гогоцького, що містили доноси і наклепи на діячів українського національно-культурного руху в згаданім "Вестнике...". Як бачимо, вже 1863 р. Головацький цілком визначено розійшовся з П.Кулішем в ідеологічних поглядах – як москвофіл з українофілом. Тоді це перешкодило налагодженню між ними тісних творчих контактів, але ще не призвело до особистого конфлікту.

Листування між Головацьким і Кулішем відновилося в 1866 р., з ініціативи останнього. "Давно мы прекратили переписку, – констатував у листі Куліш, – Теперь Вы видите меня на другом более серьезном поприще. Я служу все тому же русскому делу, которому и Вы с таким же успехом посвящаете свои труды и способности" Як царському урядовцеві, що сприяв русифікаторській політиці російської адміністрації в Царстві Польському, Кулішеві москвофільство Головацького виявилось тепер дещо ближчим, ніж на початку 60-х років, коли він виступав одним з провідників українофільського руху. Листи Пантелеймона Олександровича мали політичне спрямування, у них він закликав Головацького переконувати галичан не йти на ніякі політичні угоди з поляками.

Тим часом у 1866–1867 р.р. у Галичині поглибилися ідеологічні та мовні розходження і загострилися особисті стосунки між народовцями і москвофілами. Австрійський уряд у відповідь вдався до заходів, якими мав на меті обмежити вплив Росії на Галичину. Зокрема, у Львові в 1867 р. почала виходити напівурядова газета "Русь", що друкувалася "кулішівкою" і була політичною альтернативною "Слова".

Тому-то Куліш у листі до Головацького висловив готовність зректися придуманою ним орфографії: "Видя это знамя в неприятельских руках, я первый на него ударю и отрекусь от своего правописания во имя русского единства". Він також висловив бажання написати маніфест з приводу використання "кулішівки". В розпалі мовних суперечок з народовцями москвофіли поквапилися опублікувати в газеті "Галичанин" анонс, в якому повідомляли, що Пантелеймон Куліш готовий зректися свого правопису, аби "кулішівку" не використовували з метою сварок у Галичині. Народовці ж сприйняли цю публікацію як москвофільську вигадку. Через якийсь час газета "Русь" з викликом нагадала редакторів "Слова", щоб він виконав свою обіцянку і опублікував маніфест, надрукувавши до нього ж твердження, що Куліш ніколи такого маніфесту не напише.

Так у першій половині 1867 р. серед галицьких народовців і москвофілів розгорнулася боротьба за Куліша – і ті, й інші намагалися використати його високий серед тодішньої української громадськості авторитет для пропаганди своїх ідей.

У зв'язку з тим, що обіцяного маніфесту Пантелеймон Олександрович не надіслав, москвофіли вирішили прийняти виклик "Русі" своєрідним чином: опублікували листи Куліша до Головацького, без зазначення прізвища адресата. За день перед цією публікацією уривок з другого листа – "дотичний уступ о кулішівці" – надрукувало "Слово", зовсім категорично стверджуючи, буцім "уступ" той "поправді содержит... вже

сам рішительное отречение г. Куліша от так званої кулішівки".

Сталося так, що Куліш ознайомився спочатку лише з публікацією другої статті і обурений нею негайно ж написав спростування, надіславши його народовському літераторові О.Патрицькому. Це спростування з'явилося на сторінках львівської газети "Правда". У полеміку втрутилися і "Московские ведомости", редаговані шовіністом М.Котковим, у статті Куліш звинувачувався у тому, що скандал було організовано з метою роз'єднати, розкрасти "русский народ".

Через втручання "Московских ведомостей" у Куліша закралася підозра, що публікація його листів до Головацького могла бути свідомою, запланованою провокацією з боку шовіністичних московських кіл з метою або змусити його публічно зректися своїх українофільських переконань і відмовитися від національно-культурної діяльності, або дискредитувати його в очах як української, так і російської громадськості. Кулішеві здогадки про змову проти нього не позбавлені резонів, але чи справді вона була – сьогодні годі сказати з достатньою певністю.

У результаті цієї складної полеміки 1867 р., Головацький і Куліш розійшлися назавжди як прибічники різних таборів – москвофільського й народовського. Згодом, у так званому соборному посланні до галичан, що датується орієнтовано другою половиною 1871 р., Куліш, як поборник витворення єдиної української літературної мови і противник не тільки культивованого москвофілами язичія, а й широкого використання в літературі західноукраїнських діалектів, заявив: "... вас тільки тоді читатимуть на Вкраїні, коли ви приймете смак український, піднявшись вище Головащини, Дідищини і всієї нової галичанщини." Щодо "всієї нової галичанщини", властиво, творення західноукраїнського варіанта літературної мови, Куліш у своїх докорах, гадаю, не мав рації.

Майже через двадцять років після тієї полеміки, що набула такого широкого розголосу, Головацький в "приложении к 41 и 42 н-рам "Слова" из 1866 г." знову опублікував Кулішів лист, спорядивши його на цей раз своєю статтею "Lucida intervalla одного рьяного украиномана", у якій зводячи давні рахунки, закинув Кулішеві "многие неудачные эксперименты", зокрема те, що "для поддержки малороссийского наречия и обособления его он изобрел особую какографию, называемую кулишовкой, подделывал проповеди В.Гречулевича, переводил Библию, Шекспира на созданный им небывалый украинский жаргон..."

Куліш на цю статтю не відгукнувся, бо, мабуть до нього не дійшла ця інформація, проте, на захист письменника виступив його львівський приятель бібліограф І.Левицький, умістивши в "Ділі" статтю "Яков Головацький і Пантелеймон Куліш", у який відзначив: "Вже сам той факт, що в році 1867 не хотів він написати своєї маніфестації до "Слова", мимо натиску російських газет і російського уряду, і що навіть для своїх пересвідчень поніс велику жертву (втрату служби) – факт сей з морального і народного становища будити в нас мусить почесть для тодішнього Куліша".

Отже, взаємини Куліша з Головацьким, що закінчилися конфліктом і довічним неприязним ставленням один до одного, відбивають складні шляхи розвитку

національно-культурного і політичного руху в Україні 60-80-х років XIX ст., поляризацію тогочасних ідеологічних шукань та орієнтації серед української інтелігенції.

Список використаної літератури:

1. Нахлік Є. Пантелеймон Куліш і "Руська трійця". До проблеми ідеологічних шукань серед української інтелігенції XIX століття. – Львів, 1994.
2. Письма П. Кулиша, заявляющие его отречение от кулишивки.– Баян, 1867.